

INKLYUZIV TA'LIMDA IJTIMOY-EMOTSIONAL KOMPETENSIYALARNI RIVOJLANTIRISH

Klishbaeva Guljan Saken qizi

**Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti “Maktabgacha ta’lim”,
“Maxsus pedagogika” fakulteti “Logopediya” 3-kurs talabasi**
<https://doi.org/10.5281/zenodo.15698569>

ANNOTATSIYA. Ushbu maqolada inklyuziv ta’lim tizimida o’quvchilarning ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarini rivojlantirishning ahamiyati, usullari va samarali usullari yoritiladi. Ta’lim jarayonida o’quvchilarning o’zini anglash, boshqa narsalarni, ijtimoiy munosabatlarni yo’lga qo’yishni muhim o’rin tutadi. Inklyuziv sinflarda bu ko’rinishdagi asosni rivojlantirish orqali ta’lim sifatini va o’quvchilarga tashqi muhitni mumkin bo’ladi.

Kalit sozlar: inklyuziv ta’lim, ijtimoiy-emotsional kompetensiya, empatiya, o’zini boshqarish, ijtimoiy qobiliyat, texnika moslashuv.

KIRISH

Zamonaviy ta’lim tizimi moddiy bilim berish, balki shaxsiy va ijtimoiy integratsiyani ham ta’minlashi kerak. foyda, inklyuziv ta’lim tizimida bu talab yanada faol bo’lib, turli imkoniyatlarga ega bo’lgan o’quvchilarning ijtimoiy-emotsional rivojlanishiga alohida e’tibor qaratiladi. Ijtimoiy-emotsional kompetensiyalar (IEK) – bu shaxsning o’z his-tuyg’ularini anglash, boshqarish, bilan samarali munosabatda bo’lish va ijtimoiy mas’uliyatni his qilish. Bugungi ta’lim sharoitida inklyuziv amaliyotni targ’ib qilish va ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni rivojlantirish katta qiziqish uyg’otdi. “Inklyuziv ta’limda ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni rivojlantirish” maqolasida inklyuziv ta’limning mazmun-mohiyati va ahamiyati, xususan, ushbu doirada ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni oshirishga alohida e’tibor qaratilgan. Ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni asosiy ko’rinishini oladi:

O’zini anglash – o’z his-tuyg’ularini tanib olish va tahlil qilish.

O’zini boshqarish – stressni boshqarish, yordamni qo’yish, o’z harakatlarini nazorat qilish.

Empatiya – boshqa holatning holatini va unga mos munosabatda bo’lish.

Mas’uliyatli qaror qabul qilish – ijtimoiy va axloqiy odamlarga ijodiy tanlov qilish.

Ta’limdagi ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarning hal qiluvchi rolini tushungan holda, ushbu maqola inklyuziv ta’lim muhitida ushbu ko’nikmalarni rivojlantirish va rivojlantirish strategiyalarini o’rganadi. O’qituvchilar va muassasalarga ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni samarali o’rgatish, o’quvchilarning har tomonlama rivojlanishi va akademik muvaffaqiyatini ta’minlash uchun zarur tayyorgarlik va o’qitish usullari haqida tushunchalar beriladi. Ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni rivojlantirish usullari. Inklyuziv ta’limda IEKni rivojlantirish uchun metodik omillar samarali bo’lishi:

Rolli o’lar va stsenariylar. O’quvchilar turli ijtimoiy muammolarni rolli o’lar orqali o’rganadilar, bu esa empatiya va ijtimoiy fikrlashni rivojlantiradi.

Refleksiya darslari. Har bir dars o’quvchilardan o’z his-tuyg’ularini, munosabatini ifoda qilish so’raladi. Bu orqali o’zo’zini anglash va his-tuyg’ularni boshqaradi.

Guruhli faoliyat. Juftlik va guruh bo’lib ishlash orqali o’quvchilar bir-biriga moslashadi, fikr almashadi va ijtimoiy mas’uliyatni his qiladi.

Psixologik mashg'ulotlar. Maxsus jihozlash o'yinlar, vizualizatsiya asboblari, emotsional kartalar IEKni rivojlantirishda qo'shimcha mashqlar.

Ota-onalar bilan hamkorlik. IEK maktabda emas balki faqat oilada ham rivojlanadi. Ota-onalar pedagogik jarayonga jalb qilish jarayonini beradi.

Ijtimoiy-emotsional ko'nikmalarni inklyuziv tarzda o'rgatish haqida gap ketganda, talabalar uchun qulay va mehmondo'st muhit yaratish muhim ahamiyatga ega. Bunga daxldorlik tuyg'usini rivojlantirish, hamdardlik ko'rsatish va individual ehtiyojlarga e'tiborli bo'lish kiradi. O'quvchilarga ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni o'rgatishda amaliy misollar va interfaol usullari samarali bo'lishi mumkin. Rol oynash stsenariylari, guruhlar muhokamalari va muammolarni hal qilish faoliyatiga yordam beradi. O'z sinflarida ijtimoiy-emotsional talimni ishlab chiqarishga intilayotgan' va o'qituvchilar uchun resurslar va ko'pincha yordam berishi mumkin. Asboblarni to'plam, qo'llanmalar va o'quv dasturlari kabi manbalar ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni o'qitish amaliyotiga integratsiya qilish uchun qimmatli va strategiyalarni taqdim etishi mumkin.

Xulosa qilib aytganda, inklyuziv ta'limni olish va ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni tarbiyalashga ahamiyat berish jismoniy o'rganishni bo'ladi, balki talabalarni akademik muvaffaqiyatga erishish uchun muhim ko'sa bilan jihozlaydi. Belgilangan strategiyalar va tavsiyalarni amalga oshirish orqali o'qituvchilar va amaliyotlar o'quvchilarining ijtimoiy va akademik rivojlanishiga yordam beradi qo'llab-quvvatlovchi muhitlarni mumkin. Ta'lim orqali yanada mustahkamlanib, davom etar ekanmiz, inklyuziv doirada ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni rivojlantirish, shubhasiz va muvaffaqiyat kelajak avlodga yo'l ochadi. Inklyuziv ta'limda ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni rivojlantirish bolalarning shaxsiy rivojlanishi, sinfdagi ijtimoiy muhit, o'zaro hurmat, va madaniyatning rivojlanishida ham muhim omil bo'ladi. Ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni tizimli va ishlab chiqarish orqali o'quvchilarning yordami moslashuvi, o'zo'zlashuv darajasi oshadi va inklyuziv muhit yanada samarali faoliyat yuritadi.

References:

Используемая литература:

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. CASEL (Akademik, ijtimoiy va hissiy ta'lim bo'yicha hamkorlik), Asosiy vakolatlar doirasi, 2020.
2. Baryshnikova, TV Sotsialno-emotsionalnoye razvitie detey v inkluzivnoy srede, Moskva, 2018 yil.
3. Karimova, GS Pedagogik psixologiya va inklyuziv ta'lim asoslari, Toshkent, 2021.
4. OECD. Ijtimoiy va hissiy ko'nikmalar: farovonlik, bog'liqlik va muvaffaqiyat, 2021 yil.
5. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, Inklyuziv ta'lim bo'yicha metodik qo'llanma, 2022.